

צ'בזטי מוזהר"ן

תנינא

דף מב:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קיב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

מב:

ליקוטי

קג קד קה קו קז קח קט

קי קיא קיב קיג קיד

מוהר"ן תנינא

אדם מאד [1]. בוודאי אין צריכין אותה כלל", כ"א בשביל קיום המין לבד :

קח פעם אחד סיפר מענין מעשה בני אדם. ענה ואמר. הלא האדם, בשביל תענוג קטן אחד של רבע שעה, הוא יכול לאבד ולהפסיד כל העוה"ז עם העוה"ב: ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון, אה מענטש פון איין תענוגיל וועגינן פון אה פערטיל שעה, קאן ער אן ווערין גאר דעם עולם הזה, מיט דעם עולם הבא :

קט סיפר עמי מענין קבר הבעש"ט זצוק"ל, שטוב מאד להיות שם על קברו [2]. ואמר, כי **צדיקים יירשו ארץ** (תהלים לו) היינו שהצדיקים אמתיים יורשים ארץ ישראל [3]. שזוכים שמקום גניזתם הוא קדוש [22] בקדושת ארץ ישראל ממש [23]. וא"י הוא תיקון גדול לפגם הברית [23]:

קי שמעתי שאיש אחד שאל אותו כיצד הוא הבחירה. השיב לו בפשיטות, שהבחירה היא ביד האדם בפשיטות, אם רוצה עושה, ואם אינו רוצה אינו עושה: ורשמתי זאת, כי הוא דבר^ה נצרך מאד. כי כמה בני אדם נבוכים בזה מאד. מחמת שהם מורגלים במעשיהם ובדרכיהם מנעוריהם מאד. ע"כ נדמה להם שאין להם בחירה ח"ו. ואינם יכולים לשנות מעשיהם. אבל באמת אינו כן, כי בוודאי יש לכל אדם בחירה תמיד, על כל דבר, וכמו שהוא רוצה עושה. והבן הדברים מאד [23]:

קיא אחד שאל אותו בענין הנהגת התקרבות להש"י. וצוה לו ללמוד וכו'. ושאל אותו. הלא איני יכול ללמוד. השיב לו. ע"י תפלה^י יכולין לבא לכל. לכל טוב. לתורה ועבודה ולכל הקדושות ולכל העבודות ולכל המובנות שבכל העולמות :

פעם אחד אמר, אם היו מניחין מת לעוה"ז להתפלל בוודאי ה' מתפלל יפה יפה בכל כחו [23]:

קיב לענין התחזקות לכל יפול האדם בדעתו מחמת ריבוי הפגמים והקלקולים שקלקל ע"י מעשיו ענה ואמר, אם אתה מאמין שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן [23]:

קיג מי שרק מתנוצץ לו הש"י, כשעושה ח"ו אפילו דבר אחד שלא כראוי בשלימות. (לכלומר אעפ"י שאין בזה הדבר שום נידנוד עבירה ח"ו, ולא שום תאוה גמורה בגשמיות, רק שאינו עושה הדבר בתכלית שלמות הקדושה כראוי באמת), ראוי לו שתכלה נפשו לגמרי מעוצם ההרטה והבושה :

קיד פעם אחד דברתי עמו ז"ל. והבנתי שה' הפין מאד לגלות לי איזה דבר מהשגותיו שהשיג, כדרכו תמיד, אך ה' קשה עליו. והלכתי עמו יחד בשתיקה, כי לא דיבר עמי מאומה. אך בתוך זה, יצאו מפיו ילק"ק דיבורים אלו, סע האט אה פנים, או מע מוז זיך פון אה

אקג בשעת התפילה, כל זמן שהאדם שומע עוד אז איזה אדם דהיינו ששומע ומרגיש שעומד עוד אדם ז'א' בשעת תפילתו, הוא לא טוב. כי צריך כל אדם בשעת תפילתו שיצייר בדעתו שאין שם אלא אני והש"י לבד [2]. ובמאמר אבא שאול וכו' פ"א רצתי אחר צבי וכו' (בס' נה), שם מבואר ביטול גדול יותר בשעת התפילה, שמחויב האדם לבטל עצמו כ"כ בשעת התפילה, עד שלא ירגיש אפי' את עצמו כלל בשעת תפילתו, רק את הש"י לבדו. כי אז בשעת התפילה האדם עומד בהיכל המלך וכו' ע"ש מ"ש שם (באות ו) מי הוא הלא ישותו נתבטל ואין כאן אלא המלך בעצמו וכו' ע"ש :

קד היה אוהב מאד את העבודות הפשוטות של סתם בני אדם האנשים הפשוטים הכשרים. וה' אוהב מאד מי שיכול לומר הרבה תחינות ובקשות בתוך הסידורים הגדולים כדרך ההמון עם הכשרים [2]. וה' מזהיר ומוכיח אותנו כמה פעמים לומר זמירות בשבת. וה' מקפיד וכועס מאד על מי שהוא חכם בעיניו ואינו מתאמץ לומר זמירות בשבת ובמוצאי שבת או שאר עבודות פשוטות. כי עיקר היהדות הוא בפשיטות ובתמימות גמור בלי שום חכמות כמבואר אצלינו כבר כמה פעמים [2]. **וגם** הוא בעצמו ז"ל קודם שהגיע לו החולאת הכבד שנסתלק על ידו. קודם לזה, כל ימיו, ה' מזמר זמירות הרבה בכל שבת ושבת ובמוצאי שבת :

קה שמעתי מאחד שהזהיר אותו שישתדל לעיין בתורתו [2]. ויראה לחדש בתורתו איזה דבר. (כאשר הזהיר על זה לכמה וכמה מאנשיו). ואמר לו, אם תזכה לכווין אל תוכן כוונתי בתורתי מה טוב. ואפילו אם לא תוכל לכווין כוונתי. אעפ"כ טוב מאד כשזוכין לחדש איזה דבר בתורה. כי הוא תיקון גדול להרהורים. כי כל הרהורים באין ע"י כח המדמה [2]. וע"י שמחדשין איזה דבר בתורה, שזהו בחי' מדמה מילתא למילתא [8]. עי"ז מתקנין פגם ההרהורים שבאין ע"י המדמה [2]:

גם אנכי בעצמי שמעתי מפיו הק' כמה וכמה פעמים, שהזהיר מאד לחדש בתורה. ואמר שהוא תיקון גדול מאד מאד על העכר. ואמר שאפי' דיבור א' לבד כשזוכין לחדש הוא ג"כ טוב מאד. כי הוא תיקון גדול מאד : **גם** אמר שהוא טובה לנשמת אבותיו שכבר נסתלקו [2]:

קו ראוי להרהר בדברי תורה בשעת זיווג (7). ואעפ"כ יוכל להוליד בנים. אעפ"י שמחשבתו תהי' דבוקה אז בהרהורי תורה. וטוב מאד להרגיל עצמו בכך :

קז פעם אחד דיבר מענין מיאוס והרחקת התאוה הכלליות שהיא תאוות ניאוף. ענה ואמר, הנה אכילה עכ"פ נתוסף להאדם כח והיות על ידי זה [2]. אבל זאת התאוה, הלא אדרבא, היא מפסדת ומזקת החיות מאד, ומתישת^י כחו של

^[1] בתקפא בכוונת ציין רק קג קד קה וכן העתיקו בתורלד ותורלו ורק בתרצו כתב הכל

^[2] בתקפא תרלד ותורלו - א', ומתורצו - אחד (וצ"ע לכאורה צ"ל אחר אבל עיין השתפכות הנפש אות י' שגם כתב אחד (וכן במהדורת פראמפאל שנת תרפ). בלק"ע תפלה פו דילג תיבות אלה)

^[3] עיין תורה ט' אות ג' ע"י דבור אמת עושה מתיבת התפלה תיבת נח ואין לטבול אחיהו בו ונאלץ להטיו כה.

^[4] מוהר"נית בתקפא

^[5] מוהר"נית בתקפא

^[6] עיין חיי מוהר"ן סימן תקכ

^[7] עיין לקוטי עצות ערך תמימות ושיחות הר"ן סימנים ה' טו, יט, לב, נא, קא.

^[8] עיין ככבי אור שיחות וספורים שאל מג הובא בחכמה ותבונה סימן ב' אות טו רבינו שאל את רבי אהרן תלמידו הרב של ברסלב להט לא תתק את ספרי ותעיין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיין בו עד שתבין ותדע את התיירץ שע"י.

^[9] מוהר"נית בתקפא

^[10] עיין ריש תורה כה צריך לצאת ממדמה לשכל וע"ש בסוף התורה צריך לקרא לצה"ר שם חוש מדמה ועיין ככבי אור חכמה ובינה אות לו שהכוונה למדה שמינית של הס"א שהתגברה נגד האור של

^[11] צ"ע עיין לעיל תורה רנו

^[12] גם בתורלד - ומתישת, ומתורלו - ומתשת

^[13] עיין ש"ע א"ח סימן רמ סעיף טו

^[14] בתורלד - ככל (מתוקן בל"ט)

^[15] עיין שיש"ק ח"ב סימן רמא

^[16] מתורלו - אמיתיים

^[17] עיין לק"ה קרחה וכתובת קעקע ג' ד' הובא בשיש"ק ח"ג סימן כ'

^[18] מעלת קברי צדיקים בכלל עיין ספר חסידים תנ, תשי, תתשעא. דרשות הר"ן דרוש ח', ספר העיקרים ד' לה, מהרי"ל תענית יח, שם הגדולים מ"ג גדולים ערך א' קצט. וריקנטי שליש אחרון בפרשת וישב ד"ה מכאן תבין ענין גדול, בית אלקים להמבי"ט שעת התפלה פ"ה קב וישר פע"א.

^[19] עיין לק"ה חלב ודס ג' ז' מובא בשיש"ק ח"א סימן טו שהבעש"ט פעל שקברו יהיה בחי' א"י (וצ"ע לכאורה לפ"ו דווקא קברו ואעפ"כ לומר שם מוהר"ת ממנו לכל קבר של צדיק) ועיין מתוק מדבש על זוהר שלח דף קעז: שקבר משה רבנו קדוש יותר מא"י. ועיין הקדמת בעש"ט עה"ת (מאירת עינים) אות פ' ובמקור מים חיים שם אות כו שהביא דברי רבינו ומוהר"ת אלה בלא מקור אחר. גם ע' לק"ה שלוחין ד' יג. עיין דרשות הר"ן דרוש ח' נפש הצדיק נתן יותר הויה וקיום לעולם

מכל הרוחניות שהיה בביהמ"ק וכו' וגם אחרי מותם מקום קברותיהם וכו' ע"ש.

^[20] עיין לק"ה חובל בחבירו ג' י' מובא בשיש"ק ח"ג סימן כג. (ועיין בעש"ט עה"ת ריש פרשת שלח שלימוד תורת הצדיק היא בחי' השתטחות על קברו)

^[21] בתשכס - כי הוא נצרך (ותיבת דבר נמחק)

^[22] ועיין לעיל תורה נד תנינא. ועיין קדושין לו: אם אתה רוצה אתה מושל בו (ועי"ש אלמלא הקב"ה עזרו וכו' ועי"ש מהרש"א דקאי הבא להיטור) עיין סנהדרין יט: פלטי בן לזק התגבר על זלכו הכזה יותר מיוסף האלוי ומנועו כשנען מרד ביו למיכל בה שאלו ועל שם זה נקרא פלטיאל שפלטו הקב"ה מעבידה הרי שאנצי"פ שהקב"ה פלטו מעבידה הים נסיון הבחירה שלו כשטעו גדול עי"ש. ולעיל תורה קל.

^[23] מתורצו - תפילה

^[24] עיין השתפכות הנפש בציוטים מליקוטי עצות אות ג' הובא בשיש"ק ח"א תצה

^[25] עיין לק"ה משא ומתן ד' יז הובא בשיש"ק ח"ה סימן ו'

^[26] מוהר"ת בתקפא

^[27] מתורצו - הקדוש

מאמר אם אפשר לקלקל אפשר לתקן

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום כתיבת התורה

לא

פתיחה

אם אתה מאמין שיכולים לקלקל, תאמין שיכולין לתקן: (לק"ע התחזקות מד)

ליקוטי הלכות

או"ח הלכות משא ומתן הלכה ד אות יז. והעקר העצה הוא אמונה, כי כשנאמנים באמת בהשם יתברך ובהשגחתו בפרטיות – אין צריכין לדאג על פרנסה. וגם בודאי לא יפל משום דבר שבועלם, כי אדרבא, על ידי הנפילה יתחזק יותר, כי למה נפל בדעתו הוא רק מחמת שידע בעצמו שפגם איזה פגם או עבר, חס ושלום, איזה עברה גמורה, אם כן יש לו אמונה, וכשיש לו אמונה – יש לו תקנה עדין לעולם, כי "כל מצותיך אמונה" (תהלים קיט, פו), כי כל זמן שיש לו אמונה – יש לו תקנה לעולם. וכמו שאמר רבנו ז"ל לאחד שנפל בדעתו מאד, ענה ואמר לו: "אם אתה מאמין שיכולין לקלקל תאמין שיכולין לתקן" (לקוטי תנינא סימן קיב), וכבר מבאר בדבריני אלפים פעמים ש"אין שום יאוש בעולם כלל" (לקוטי תנינא סימן עח).

או"ח ערובי תחומין הלכה ה אות לה – כי הבעל דבר מתנבל בנפשו להפילו בכל עת, מחמת שמכניס בלבו, שקשה לו עוד לתקן עברות כאלו, בפרט כפי מה שיש אנשים שקלקלו כמו שקלקלו, כמו שהם יודעים בעצמם, שעברו עברות רבות וגדולות ימים ושנים הרבה, רחמנא ליצן בו. ויש שכבר רצו כמה פעמים לשוב, וכמה פעמים התחילו בתשובה ובעבודת ה' באמת, ואחר כך נפלו כמו שנפלו, כל אחד ואחד כפי נפילתו, רחמנא ליצן, ועל כן מכניס הבעל דבר בלבו בכל פעם שכבר אפס תקנה, חס ושלום לפי עצם הפגמים האלה, אבל באמת בזה בעצמו יכול האדם להחיות את עצמו ולחזק את עצמו, כי מאחר שאני יודע עדין שהעברה היא פגם גדול, שעל ידיה פוגמין הרבה בעולמות עליונים בו נמצא שיש לי אמונה עדין, ומאחר שיש לי אמונה עדין – בודאי יש לי תקנה בלי ספק, כי מאחר שאני מאמין שיכולין לקלקל בודאי יכולין לתקן גם כן, וכמו שאמר רבנו ז"ל בפרוש (תנינא קיב): אם אתה מאמין שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן. ...כי עקר פגנות הבעל דבר הוא שרועה להפיל אותו כל כך, עד שיפיל אותו לכפירות גמורות, חס ושלום, שיאמר 'לית דין וכו' כמו שאמר רבותינו ז"ל (שבת קה): 'היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו וכו'. אבל האדם צריך להשפיל על דרכיו ולחזק על חייו, ולחזק את עצמו בכל מה שיוכל בכל עת, יהיה איך שיהיה, כמבאר בדבריני כמה פעמים, ועל ידי זה בעצמו יחזק את עצמו, כי מאחר שאני מאמין שמקלקלין על ידי עברה, נמצא שיש לי אמונה עדין, וכל זמן שיש לי אמונה – יש לי תקנה עדין בודאי, ובודאי מדה טובה מרבה וכו' (סוטה יא), ובודאי יכולין לתקן "כי כל מצותיך אמונה" כתיב (תהלים קיט, פו), ועקר המצוות הם לבא לאמונה שלמה, כדי להכיר את מי שאמר והיה העולם, וכל זמן שיש לאדם נקדה מאמונה – יש לו תקנה עדין, כי יש עזות כאלו שגם הוא יכול לחזור להשם יתברך בנקל על ידי איזה נחת רוח שיעשה להשם יתברך, במקום שהוא, שעל ידי זה יזכה לשוב אליו באמת על ידי כח הצדיקי אמת, עד שיוזקה שיתפכו כל העונות לזכיות וכנ"ל. והבן היטב לשמור הדברים האלה בלבך לקיים באמת, ולהאמין בזה באמת, כי הם דברים עמוקים מאד – שאי אפשר לבארם בכתב בשום אופן.

שיחות

לאחד שנפל בדעתו מאד ענה רבנו ז"ל ואמר לו: אם אתה מאמין שיכולין לקלקל תאמין שיכולין לתקן. (שם הלכות משא ומתן ד, יז). (שיח שרפי קודש חלק ה אות ו)

אמרנו כמה שאמר רבנו (ליקו"מ ח"ב קיב) אם אתה מאמין שיכולים לקלקל תאמין שיכולים לתקן, שאין פגנתו שרק יתקן הפגם והקלקול וכל רואה המבין ומביט, יבין ויראה שהיה כאן קלקול, אלא תאמין שיכולים לתקן לגמרי לגמרי, עד שלא ולא יהיה נכר הפגם והחסרון כלל וכלל, וכמו שאמרנו ז"ל (יומא פו): שעל ידי תשובה מאהבה זוכין ונעשין עונותינו כזכיות ממש. ונמצא שלא די רק שלא תתקן המעוה אלא תתקן יותר ויותר ואמרנו שזה הכל בכח הצדיק האמת שבשזוהה לתשובה שלמה וזכה על ידו לתשובה מאהבה שאז התקון גדול ביותר. ואזי נאמר עליו "במקום שבועלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדים" (ברכות לד. סנהדרין צט). כי בשזוהה שלמעלה עונותיו נהפכין לזכיות, נהפכין לזכיות זכות כאלו יותר מאילו הוא היה עושה אותם כזכיות, כי האדם מלא פניות ומחשבות רעות ועוד חסרונות אבל כשמן השמים נהפכין לזכיות, הרי שהם כזכיות זכות בתכלית, וזה נכלל במה שאמר רבנו (לעיל חלק ב, יז) "מתי שנזכרים ממני נעשה האדם פתינוק שנו"ד", שהוא זה וצח לגמרי ללא שום פגם, ואף שהוא כבר נזקן בחטאים חס ושלום, וכעין שאמרנו ז"ל לענין גר, גר שנתגרר פתינוק שנו"ד דמי (יבמות כב). ועל כן "תאמין שיכולים לתקן" יותר ויותר מאילו לא היה קלקול כלל וכלל ודוק כי אי אפשר להאריך בדברים דקים כאלו. (שיח שרפי קודש – חלק ו אות רצד)

עונג שבת (רבי אפרים מעל קראקובסקי) עמ' לב – י"ל עפ"י המבואר בדברי רבינו ז"ל בליקוטי תנינא סי' קי"ב לענין התחזקות לבל יפול האדם בדעתו מחמת ריבוי הפגמים והקלקולים שקלקל ע"י מעשיו ענה ואמר אם אתה מאמין שיכולין לקלקל תאמין שיכולין לתקן יעיי"ש וי"ל עפ"י פשוט אם יכול אדם לקלקל כזה ע"י מעשיו א"כ חזינן דאדם הוא במדרגה כזאת שתלוי בו כל הבריאה כל העולמות כי ע"י מעשיו הרעים מקלקל הכל א"כ יכולין להאמין כי ע"י תשובה יכול לתקן הכל וזוה י"ל הרצון מי הגיד לך כי עירם אתה כי הנך רואה כי ע"י המעשה הזאת של אכילת עץ הדעת נעשה שינוי כזה להגיד לך כי

עירם אתה ומקודם היו שניהם ערומים וירדה ירידה כזאת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא תוכל להאמין שתוכל ג"כ לתקן הכל ע"י תשובה כי הוא ית"ש רוצה בתשובה.

עד כאן השיחות

קושיות

- א. אם אתה מאמין וכו' – צ"ע הרי ברור שיותר קשה לתקן מלקלקל, כמה זמן לקח לאדריכלים ומהנדסים ומומחים ופועלים ומכונות במשך שנים רבות עד שבנו את שני בניני התאומים? וכמה שניות לקח לשני טפשים לעשות מהם אבק?
- ב. צ"ע הרי אפשר לקלקל ברגע ולתקן רק בייסורים קשים וא"כ מה החיזוק בזה? השאלה הפוכה מה יועיל לך הייאוש הרי את הייסורים תקבל כך או כך ובעולם הזה הם הרבה יותר קלים.
- ג. אפשר לתקן – צ"ע הרי שהוליד ממזר או הרג את הנפש איך יתקן? הרבה יותר מזה עשה מנשה ונתקבלה תשובתו ויש לו חלק לעוה"ב כמבואר בסנהדרין קג: א"ר יוחנן מי שאומר שאין לו נועל דלת בפני בע"ת. וכן מפורש בירושלמי שהקב"ה חתר לו חתירה תחת כסא הכבוד וקיבל תשובתו.
- ד. אם אתה מאמין וכו' – צ"ע הרי במנחות כ"ט הבא להטמא פותחין לו הבא להטהר אומרים לו המתן ועוד שם דלא מסתייע מילתא לחזור בעצמו מהפתח שיצא ממנו. אמנם כך אבל שם גם אמרו שהקב"ה מסייע לו ומעלה אותו לפתח מן הצד
- ה. תאמין שאפשר לתקן – צ"ע ראה תורה מט תנינא¹ שהתיקון האמיתי הוא תשובת המשקל והרי לזה צריך שיזדמן לו אותה עבירה ובאותו היצו"ר וכו' וזה קשה שיזדמן? גם משקל יסורים כנגד ההנאה היא תשובת משקל כמבואר בארחות צדיקים. וגם התגברות על המניעות להתקרב לצדיק הוא תשובת משקל, וכח הצדיק גדול מאד גם בלא משקל.
- ו. אם אתה מאמין וכו' – צ"ע מה כל כך פשוט הרי זו בעצמה קושיית האחרונים כיצד אפשר בהרהור תשובה דהיינו בעקירת הרצון לעקור מעשה החטא? אמנם כן אבל הם הקשו והם תרצו.
- ז. תאמין שאפשר לתקן – אם הכוונה בתשובה, צ"ע הרי העבר אין ואיך יתקן היום את העבר? כך הקשה הקהלת יעקב (ערך אשם)² ותיירץ שע"י תשובה עולה לג' ראשונות שם למעלה מהזמן נמצא העבר. ובים החכמה³ ביאר הרי"מ מורגנשטרן עפ"י הסוד שע"י שעולה למעלה מהזמן מאיר עליו אורות גבוהים אורות א"ק שיכולים לתקן גם למפרע ולמחוק עוון.

¹ לקוטי הלכות קדושין ג' אות ג' – ואפלו אם עבר עבירות מקדם, אפלו אם עבר מה שעבר, חס ושלום, אף על פי כן אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פרק א' הלכה א'), ועקר התשובה, שמעתי מפי רבנו ז"ל שאמר: שעקר התשובה הוא לבלי לעשות עוד מה שעשה, דהיינו כשבא למקומות אלו שהיה מקדם, ועכשיו פונה ערף מהם ואינו עושה עוד מה שעשה – זהו עקר התשובה, ורק זה נקרא תשובה, כמבאר בלקוטי תנינא (סימן מט). על כן אם יתחיל מעתה לעזוב דרכו הרע ומחשבותיו הרעים וירגיל עצמו לעסק בתורה ותפלה ותחנות ובקשות הרבה וכו' ולא ישוב עוד לכסלה, הוא גם כן בכלל שומרי הברית, וכן"ל.

² קהלת יעקב (לרבי יעקב צבי מיאליש) – ערך אש – אשם – בזוהר ויקרא ט"ו ע"ב דורש אשם לשון תיקון כדא אמר (במדבר ה' ח') האשם המושב להו"ה, וזה שאמר (ויקרא ה' כ"ג) והיה כי יחטא ואשם ויתקן, ונראה לי דאשם הוא בחינת ג' ראשונים שהם סוד שלש אמות אותיות אמ"ש, ועין מה שכתבתי בערך אמ"ש, וכשחוטא נסתלקו ג' ראשונים מועיר, וכששב בתשובה מחזירים המוחין לזעיר שהם סוד ג' ראשונים, וזה שאמר האשם המושב להו"ה לזעיר מושב לו המוחין שהם סוד ג' ראשונים אותיות אמ"ש, וכן אשם ראשי תיבות אור שלשה מוחין וזה סוד תשובה, וזה שאמרו רז"ל שם עשה תשובה שסוד התשובה ג' אותיות אלו אמ"ש, ונראה לי להעמיק עוד איך התשובה תלויה באותיות אמ"ש כי לכאורה איך יתקן האדם היום מה שפגם אתמול ומה שעבר אין, אך על ידי התשובה המתקשר בג' ראשונים שהוא למעלה מהזמן ושם העבר וההווה והעתיד שוה, שהעבר נסתלק מהו' קצוות שהוא הזמן ונתעלם בג' ראשונים, ועל כן נקרא יום שעבר אמש שנתעלם בג' ראשונים כמו שכתבתי בערך אמש בשם הפרדס, וזה סוד התשובה שמתדבק בג' ראשונים ששם חיים וקיימים ימים שעברו, על כן נקרא אמש ששם קיימים גם כן יום האמש ויכול לתקנו, וכאשר פירשנו בספרי קול יעקב מה שאמר (בראשית ח' כ"ב) עוד כל ימי הארץ שעוד חיים וקיימים כל ימי הארץ מעת הבריאה ועד עכשיו, מי שדבק בג' ראשונים יכול לתקנו, וזה שאמר (סוכה מ"ה ע"ב) רבי שמעון בן יוחאי יכולני לפטור את כל העולם כולו מדין מיום שברא העולם והבן, גם עיקר התיקון על ידי המוחין ונודע שהמוחין הן שני בחינות:

³ ים החכמה (הרי"מ מורגנשטרן) תשטט עמ' פד תשובות בענין סת"ם ענף א אות ד' ענין התשובה – עפ"י לקוטי תורה להגה"ק בעל התניא דרושים לראש השנה ד"ה להבין ענין הפסוק מי אל כמור (דף ס' ע"ד ולהלן) וז"ל בתו"ד, וכשישים האדם הדברים האלה על לבו שכל העולם הוא תחת הזמן, והזמן הוא נחשב כרגע לפניו יתברך, שהוא למעלה מהזמן ואין לפניו שום התחלפות זמן כלל, והיתה בלבו כיקוד אש בוערת, ותכלה נפשו לדבקה בו, וזהו תשובה שקדמה לעולם, שאין הפירוש שהיתה קודם בריאת העולם, שאם אין עולם אין עון אשר חטא ואין תשובה, אלא הענין הוא שהתשובה בכלות הנפש היא למעלה מהזמן והעולם, שהיא לדבקה בו יתברך באור אין סוף ב"ה שאין לפניו שום התחלפות זמן כלל, שמחמת התבוננות זוה בא לידי תשובה בכלות הנפש וכו' נמשך לו הארה מלמעלה מאור אין סוף שלפני ההשתלשלות למעלה מן הזמן וכו', ולזאת מעורר רחמים רבים מלמעלה עד שנמשך עליו חיים וחסד מלמעלה ממקור החיים וחיי החיים אין סוף ב"ה ממש וכו', מרום המעלות וכו' עד מדרגות התחתונות שמעשיה הגשמית להחיות רוח שפלים אשר אסורים במאסר הגוף הגשמי". ...וכמה ראיות יש לנו להביא ליסוד זה האמור, חדא, דנודע מדברי הפוסקים, הובא בבאר היטב לשו"ע או"ח

ח. תאמין שאפשר לתקן – אם הכוונה בתשובה, צ"ע הרי בספר המדות מבואר שיום ששב בתשובה הוא למעלה מהזמן וצ"ע נמצא שהיום ואתמול הוא זמן אחד, נמצא אדרבה שטובל ושרץ בידו. ונ"ל לתרץ שאינו כך אלא נמצא שהחרטה הגדולה על חטאו נעשית בשעת עשיית העבירה והרי הוא כאנוס ע"י יצרו בשעת העבירה.

ט. תאמין שאפשר לתקן – אם הכוונה בתשובה, צ"ע איך אתי חרטה שהיא רצון ויבטל מעשה עבירה? ראה מסילת ישרים ספ"ד שהוא חסד גמור. (ולומד שם מנדר ע"ש) ומפורסת קושיית ר"א ורסמן מקדושים מ: שהתוהא על הראשונות מפסיד מצוותיו מצד הדין, ומדה טובה מרובה שבתוהא על חטאיו ימחקו חטאיו מן הדין ולא בחסד. ותריך עפ"י הרמח"ל דרך ה' שבכל מצוה יש עשיית רצון ה' והתיקון שנעשה על ידה. והתוהא על הראשונות הפסיד רק את חלק השכר של עשיית רצון ה' ולא את התיקון שנעשה ע"י מעשיו. והכי נמי, בתשובה שמצד הדין מתבטל העונש שמים על אי עשיית רצונו ית' אבל הקלקול שנעשה נמחק רק בחסד גמור.

י. תאמין שאפשר לתקן – צ"ע אם הכוונה לתשובה איך אתי דבור הווידוי ויבטל מעשה העבירה והרי קימל"ן לא אתי דיבור ומבטל מעשה? כך הקשה החיד"א. (אהבת דוד דרוש ט"ב לשבת תשובה עמ' קמד ד"ה אכן חקרו כת הקודמים איך כשיתרחק האדם וכו') ותריך שהחוטא תפוס ביד הקליפה והקדושה שבו ברחו ונכנסה קליפה במקומה וע"י החרטה והווידוי בלב נשבר יצא מרשות הקליפה ונכנס ברשות גבוה והקליפה שבקרב נתגרשה וחוזרת הקדושה וכל זה הוא מעשה ומבאר שכיון שע"י הווידוי נעשה כל זה שהקליפה נתגרשה והקדושה חוזרת כל זה הוא מעשה רב והרי זה מעשה שעוקר מעשה. (נמצא לדעת החיד"א התשובה אינה חסד אלא מצד הדין)

הקדמה

רבנו פונה כאן לאדם שנפל ורוצה מאד לשוב, אבל הוא כל כך שבור ורצוץ ממה שעבר עליו נפילה כל כך נוראה, עד שקשה לו להאמין שיש לו תקנה בתשובה. ורבנו שואל אותו אם אתה לא יכול לתקן, איך יכולת לקלקל? דהיינו עוד לפני שאנו מדברים על מעלת התשובה, מנין לך הידיעה הזו שהעבירות שלך פגמו בכלל, עד שאתה כל כך שבור? אין זה אלא מכח אמונה חזקה מאד בדברי חז"ל, א"כ הם אמרו והם אמרו, הם אמרו שעבירה מקלקלת את עולם, והם אמרו (ירושלמי פאה א א) שאין דבר עומד בפני התשובה¹ ואפילו פגה"ב ז"ל שבזהר כתוב שאין לו תקנה ראה שיחות הר"ן עא"ו שיש לו, והם אמרו² שאפילו מי שח"ו עבר אלף פעמים

סימן רפ"ב, שאם אירע לאדם אונס ולא בא לביה"כ כל ז' ימים ולא שמע ברכו, יאזין אזנו לשמוע ז' פעמים ברכו בקריאת התורה דשבת ויצא י"ח. ולבאורה הוא פלאי לכל הכב בסוד ה', דמה ענין המוחין הנמשכים בשבת שהמה מוחין מעולים דבחינת אר"א עילאין לתשלוש המוחין שהיו ראויים לבא בימות החול שהמה מוחין פחותים דבחינת נה"י דישו"ט. ואמנם הביאור בזה י"ל בהקדים המבואר בע"ח שער ח' פ"ו (ח"א דף ל"ט ע"ג) שבקריאת התורה על ידי השליח ציבור בטעמים ובנקודות ובשמיעת הציבור באוזניהם דייקא, נמשכים אורות האזון דא"ק לתקן המלכים הנשברים, עיי"ש ובכללי חסדי דוד כלל ק". ועיין עוד לרבינו התורת חכם דף קי"ז ע"ב דע"י הסתכלות העינים בתורה נמשכים האורות דא"ק שהם האורות דע"ב דא"ק עיי"ש. ושמע מינה מכל זה דבקריאת התורה נמשכים האורות העליונים דא"ק, ומהשתא י"ל דלסיבת היות אורות אלו דא"ק הנמשכים בקריאת התורה למעלה מגבולי המקום והזמן, שפיר יכול לתקן על ידם למפרע חסרון אמירת הברכה בימות החול, יען דבכוון האורות דא"ק לתקן גם למפרע כמבואר.

ה' חז"ל ספרו לנו על מנשה בן חזקיהו המלך שהשכיח מכל ישראל את הקב"ה (סנהדרין קב). ועשה צלם עבודה זרה במשקל שרק אלף בני אדם יכולים להרים ובכל יום היה מצווה לאלף איש להרים והיו נקברים תחתיו (שם קג) ועשה תשובה אחרי כב שנים שמלך (שם קג). ואם בכל הכב שנים עשה כן הרי שהרג בסה"כ $8030000 = 1000 \times 365 \times 22$ שמונה מליון שני אדם. וראה עוד בפרקי דר"א פמ"ג וברד"ל שם אות לג שכך היתה עבודתו של הצלם להקריב לו אלף בני"א בכל יום. וראה ריטב"א יומא כג: שמאותו הזמן ואילך נעשה קל בעיני העם לשפוך דם בירושלים. והכניס צלם בהיכל של ד' פנים כדי שתכעוס השכינה (שם קג) והרג את ישעיה שהיה שקול ככל ישראל (שם קג) (ויבמות מט: וביטל עבודת הקרבנות (זבחים סא:) ומסופר בירושלמי (סנהדרין י' ב') דף נא: שאפילו בשעה שנתנו אותו בסיר נחושת והרתחו, לא שב בהכנעה אלא בעזות פנים נוראה ואמר להקב"ה אם אתה עונה לי יש בך ממש ואם לא סימן שכל הפנים שוות, והיו מלאכי השרת סותמין בפניו כל פתחי תשובה והקב"ה חתר לו חתירה מתחת לכסא הכבוד וקבל תשובתו כדי שלא לנעול דלת בפני בע"ת.

¹ ראה שיחות הר"ן אות עא

וראה לקוטי הלכות או"ח הלכות תפילין הלכה ד אות ד' – פי באמת לאמתו אין שום דבר שיעמד בפני התשובה, ואף על פי שכתוב "כל באיך לא ישובו" וכו', ואיתא בזהר (ו'ח' ריט:) שאין מועיל תשובה על פגם טפי המה, אף על פי כן באמת לאמתו מועיל תשובה, וכמוכא בכל ספרי מוסר (עיין ראשית חכמה שער הקדשה פרק יז), וכמו ששמעתי מפי רבנו ז"ל בפרוש, רק מחמת שפגם כל כך, על כן הוא צריך להתנסות ולהצטרף ולעמוד בנפשו הזה של התרחקות הזאת, דהיינו שירחקו אותו כל כך בכל מיני התרחקות, דהיינו שפותבין עליו שאין מועיל תשובה וכו'. ובשהוא פתי וסכל ואינו מרחם על עצמו, שלא לאבד את עולמו, חס ושלום, אזי מוצא פטור לעצמו להתרחק מן התשובה, מאחר שפבר נכתב עליו שאין מועיל לו תשובה, חס ושלום, אבל מי שחושב באמת על התכלית שלו, ויש לו רחמנות על עצמו, אזי אף על פי שרואה כל מיני התרחקות שבעולם ואף על פי שכתוב עליו שאין מועיל לו תשובה, אף על פי כן אין מסתכל על זה כלל, אדרבא! יש לו רחמנות יותר על עצמו, כי אף על פי כן מה יהא בסופו ומה יעשה ליום פקדה, ומי שאינו רוצה להטעות את עצמו שלא לאבד את עולמו, חס ושלום, כל מה שמוצא ורואה שמרחקין אותו יותר, הוא מרחם על עצמו יותר וצוץ אל ה' יותר ויותר מעמקא דלבא, עד ישקוף וירא ה' משמים, כי באמת השם יתברך חפץ חסד הוא, ואין שום דבר שיעמד בפני התשובה, וכמו שפצינו כבר בכמה וכמה רשעים גדולים שפגמו בטפי המה, ובפרו בעקר, ואף על פי כן נתקבלו בתשובה, ואזי כשחזרה לעמוד בנפשו הזה ושב בתשובה שלמה אף על פי שנדמה לו שמרחקין אותו פנ"ל, אזי השם יתברך מרחם עליו ונתקרב על ידי זה דייקא, על ידי שעמד בנפשו הזה של התרחקות פנ"ל, והבין.

ועיין עוד שם הלכה ב' אות יא והנה מאחר שמן הדין אין מועיל לו תשובה, ואף על פי כן יש לו תקנה – אם הוא מתחרט ומתחנן לפני המקום ברוך הוא פנ"ל, וכמוכא (ראשית חכמה שער התשובה פרק יז), הנה זה הוא רק חסד חנם מלפניו יתברך שיקבל בתשובה מי שאין

על כל התורה אסור להתייחס מתשובה. ובאמת^י אי אפשר להבין זאת בשכל כיצד אע"פ שהעבירה פוגמת מאד אפשר לתקן בתשובה, ואדרבה בעל תשובה גדול מצדיק^ט, דהיינו מצדיק שהקליפה מעולם לא תפסה אותו כל כך ואעפ"כ התגבר עליה. וכידוע שמדה טובה מרובה. משל לכדור מלא אויר, ככל שתעמיק לשקע אותו במים כך כשתעזוב אותו הוא ייצא בכח גדול ויתרומם ויעלה הרבה יותר מעל המים. כך יהודי עם נשמה חלק אלוך, ככל שנפול עמוק יותר למים הזיונים, כך יוצא משם לגובה יותר, וכמבואר בשיש"ק הנ"ל (ו רצד) שהתשובה מעלה את האדם למדרגה הרבה יותר ממה שהיה בה קודם החטא. וכמבואר בתורה כב שזה בחי' ירידה צורך עליה שבהכרח לעבור לפני כל עליית מדרגה.

עד כאן ההקדמה

✱

תורה קיב

לענין התחזקות לבל יפול האדם בדעתו מחמת ריבוי הפגמים והקלקולים שקלקל ע"י

מעשיו ענה ואמר, אם אתה מאמין שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן [י]: שהרי חז"ל שאמרו שעבירה פוגמת, הם גם אמרו שתשובה היא מעל התורה כולה^{יא}, כי היא קדמה לעולם, נמצא שהשב עולה על ידה לקודם הבריאה לבחי' מעל הזמן וכמבואר בספר המדות^{יב} ובתורה עט תנינא^{יג}, וכמבואר

ראוי לקבל, וזהו בעצמו תקונו, כי בשזוכה לעורר רחמי השם יתברך עליו לקבלו בתשובה, נמצא, שהוא מעורר ומגלה חסד חדש לגמרי מה שלא היה מעולם.

^י **לקוטי הלכות** יו"ד הלכות סימני בהמה וחיה טהורה הלכה ד אות מב – אם, חס ושלום, כבר התגבר עליו היצר הרע והפילו בראשו ונכשל במה שנכשל בשוגג, או במזיד, אפלו אם עבר מה שעבר, אפלו אם הרבה לפשע מאד, אפלו אם, חס ושלום, עבר על כל התורה כלה אלה פעמים, רחמנא לצלן, אף על פי כן אין שום יאוש בעולם כלל, כמבאר אצלנו במה פעמים, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל, אין לך דבר שעומד בפני התשובה, כי אחר שכבר עשה מה שעשה ועבר מה שעבר – הוא צריך להתחזק, להתעורר לתשובה, ויסמוך על חסדי השם יתברך שיוכל להאיר עליו התקון מבחינת ההנהגה של מעלה מעלה, ששם מתהפך הכל לטובה תמיד, כנ"ל.

^י **לקוטי הלכות** אור"ח הלכות תפלת המנחה הלכה ז בר"פ שבסוף – כי כמו שאי אפשר להבין התחברות יש ואין של תחלת הצמצום של חלל הפנימי, כמו שכתוב במקום אחר (סימן סד), כמו כן אי אפשר להבין כל הנ"ל, שכל העברות פוגמין מאד מאד, אבל אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה, פרק א, הלכה א), ועקר התשובה הוא – כששבו בדעתו ובורח ממחשבות רעות להפכם למחשבות טובות וכו'. וזה יכול לזכות בכל רגע אם ירצה, והעקר על ידי שיבטל דעתו נגד אנשי אמת שיונקים מהצדיק האמת וכו', שצדק: ש אין שום יאוש בעולם כלל (סימן עח תנינא). והכל על פי הנ"ל. ועל כן חפר שם בתורה הנ"ל תשובה ותפלה, שהכל נעשה על ידי צמצום הלב וכו', ולהמשיך לתוכו מחשבות טובות וכו', עד שיקבל על מלכות שלמה וכו'.

לקוטי הלכות יו"ד הלכות סימני בהמה וחיה טהורה הלכה ד אות מב. ועל כן מועיל תשובה על כל העוונות שבעולם, אף על פי שעשה מה שעשה ופגם מה שפגם וקלקל מה שקלקל, אף על פי כן מועיל תשובה על הכל, ואין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה, א, א). ולכאורה אי אפשר להבין ענין התשובה, כי מאחר שעל ידי העברה מחריב ומקלקל האיקר והמדה והעולם התלויים במצוה זאת. איך יוכל לחזור ולתקן על ידי התשובה והחריטה מה שקלקל? ועל כן באמת שאלו לכלם, והשיבו, הנפש החוטאת היא תמות, כמובא (ירושלמי מכות ב, ו), אבל השם יתברך חנון ורחום הוא, והקדים תשובה לעולם, כי הוא יתברך יודע גדלותו ורוממותו, כי אין מי שידע ממנו יתברך כי אם הוא לבדו יתברך. ועל כן הוא יודע שאחר כל הקלקולים שמקלקל האדם בעוונותיו הרבים, אף על פי כן הוא גומר הכל כרצונו על ידי זה דיקא, רק אף על פי כן מגיע להעובר ענשים קשים ומרים כפי מעשיו, כי הם דרכיו יתברך שאי אפשר להבינם כנ"ל. ועל כן תפק כשעושה האדם תשובה ומכניע את עצמו לפני השם יתברך ומתחרט על העבר, ומקבל על עצמו שלא לעשות עוד וכו', תפק ומיד השם יתברך חומל עליו וממשיך עליו הארת התקון מלמעלה מעלה, ששם בגבהי מרומים אין שום קלקול כלל, רק, אדרבא, מכל הדברים איך שהם, נעשים תקונים גדולים, כנ"ל.

^ט ראה **בברכות לד**: דאמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב. ובתורה עט תנינא יוסף תשובה. תוספות על צדיקים. במקום שבעלי תשובה עומדים.

^י עיין לק"ה טשא ומתן ד' יו' תובא בשיש"ק ח"ה סימן ו'

^{יא} ראה **לקוטי הלכות** מילה ג' אות ב' – וזה בחינת תשובה שקדמה לעולם (פסחים נד). כי תשובה היא למעלה מהתורה, בחינת חסד חנם הנ"ל, בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שהיה מקים העולם קדם מתן תורה. כי על פי מדת הדין אין מועיל תשובה לשום חטא, כמובא בדברי רבותינו ז"ל (ירושלמי מכות ב, ו), שלפי מדת הדין הנפש החוטאת היא תמות. אף ה' יתברך ראה שאין העולם מתקיים בזה, על כן הקדים תשובה לעולם, וגזר בחסדו הגדול שמועיל תשובה אפלו אם עבר על כל התורה כלה, ואפלו אם עשה מה שעשה – מועיל תשובה תמיד. ובאמת בחינת התשובה הוא בחינת התורה הנעלמת, כי תשובה הוא בחינת יום כפור, בחינת בינה, שהוא עלמא דאתכסיא (והר ויצא קנר). בחינת התורה הנעלמת, כי מאחר שעבר על דברי תורה, איך יועיל תשובה ואיך יוכל לתקן זאת? אף אז מוכרח לעלות על ידי התשובה ולהתתקן על ידי בחינת החסד חנם הנ"ל, שהוא בחינת התורה הנעלמת שהיה מקים את העולם אפלו בלי קיום התורה, ועל ידי זה נתתקן וחזר להשם יתברך:

^{יב} **ספר המדות** ח"ב תשובה אות א. יום שהאדם עושה תשובה הוא למעלה מהזמן ומעלה כל הימים למעלה מהזמן, וכן יום הכפורים הוא למעלה מהזמן:

בספרים שעולם התשובה היא בינה עלאה ספירה שמינית מעל השבע ספירות של המדות שהן בחי' תחת הזמן, ומי שמזמן עצמו לשוב מיד כבר מאיר לו שם אהי-ה (ראה תורה ו') ומעלה אותו למעלה מהזמן לעולם התשובה בינה עלאה עולם החירות בחי' יובל שם קול השופר הגדול שלקולו משתחררים העבדים וחוזרים הקרקעות למרא קמא, והכי נמי מי שעבד ליצרו משתחרר ויוצא לחפשי. ומכח הרשימו מהאור הזה גם אח"כ שחוזר אל הזמן אם יהיה עקשן ורק נכסף באמת לשוב יעזור לו הקב"ה לעמדו בכל הניסיונות ולזכות לתשובה שלימה.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קיב תנינא

² תורה עט תנינא לשון מוהרנ"ת - . כי תשובה היא למעלה מהזמן, כמו שכתוב (ירמיה ט"ו): "אם תשוב ואשיבך לפני תעמד", ולפניו יתברך הוא בודאי למעלה מהזמן, כי השם יתברך הוא למעלה מהזמן, כידוע.

